

REUNIUNILE LITERARE DIALOGICE

Ne plac reuniunile literare pentru că învățăm lucruri noi. Ne dezvoltăm vocabularul, aflăm expresii noi și învățăm să citim. De exemplu, doi băieți de la mine din clasă, care se numesc Ayoub și Kavi, au învățat să citească datorită reuniunilor literare. De ce? Pentru că au vrut să știe ce se întâmplă la reuniunile literare și să dezbată împreună cu noi, dar pentru că nu știau să citească au trebuit să facă un efort, au exersat și au citit din nou, până când în sfârșit, după multe eforturi, au învățat să citească. [Acest lucru a fost posibil și] pentru că, atunci când citeau cărțile pentru reuniunile literare, au avut pe cineva cu care să citească acasă, rude sau prieteni care veneau în vizită și îi ajutau să citească.

Ania, elevă de 10 ani, explicând ce sunt reuniunile literare dialogice în cadrul Parlamentului European.

REUNIUNILE LITERARE DIALOGICE

CONTEXT

Reuniunile literare dialogice (RLD) reprezintă una dintre **acțiunile educaționale reușite (AER)** identificate în proiectul de cercetare **INCLUD-ED**¹. În cadrul proiectului, au fost analizate strategiile educaționale care contribuie la depășirea inegalităților și la promovarea coeziunii sociale, precum și cele care generează excluziune socială, cu accent special pe grupurile vulnerabile și marginalizate. Acțiunile educaționale reușite, care vin în sprijinul școlarizării elevilor aflați în situații de risc, se bazează pe **componente universale care s-au dovedit a fi transferabile** în contexte foarte diverse și au condus la reușită educațională. RLD sunt folosite pentru a îmbunătăți educația copiilor și a tinerilor în diferite contexte din întreaga lume.

Importanța cititului în societatea actuală este de la sine înțeleasă. Deoarece cititul constituie o competență de bază **pentru continuarea studiilor**, elevii care nu se descurcă din acest punct de vedere vor avea în mod inevitabil probleme grave la alte materii. În schimb, competențele solide în materie de citire facilitează accesul către alte domenii ale programei școlare și, în general, reduc riscul de repetare a clasei și de abandon școlar. Cu alte cuvinte, dificultățile în materie de citire sunt corelate cu **rezultate mai slabe la învățatură, segregare, părăsirea timpurie a școlii și inegalități educaționale**. Acest lucru afectează în special diferite minorități, cum ar fi imigranții sau elevii de etnie romă, care sunt foarte adesea segregati, prin proceduri oficiale și neoficiale, în diferite contexte școlare și chiar în cadrul școlii la care sunt deja înscriși.

În conformitate cu dovezile provenite din științele educației, în special în domeniul cititului, reuniunile literare dialogice sporesc cantitatea și calitatea interacțiunilor dintre toți elevii deoarece abordează învățarea sub forma unui dialog. Teoria învățării dialogice² susține că, prin dialoguri egalitare care recunosc și se folosesc de inteligența culturală a fiecărei persoane, elevii ajung la o înțelegere aprofundată a materiei respective, inițiind un proces de transformare personală și socială. Învățarea prin dialog caută să transforme, sporește dimensiunea instrumentală a dialogului, se bazează pe solidaritate, acționează ca sursă pentru crearea de sensuri și promovează valoarea egală a diferitelor medii de proveniență.

Reuniunile literare dialogice pot fi utilizate ca practici independente, dar sunt aplicate și în cadrul școlilor constituite în comunități de învățare, împreună cu alte acțiuni educaționale reușite, cum ar fi grupurile interactive și educația familială. Comunitățile de învățare reprezintă un proiect bazat pe intervenția la nivelul întregii școli, menit să rezolve problema părăsirii timpurii a școlii și să îmbunătățească performanțele școlare și coeziunea socială prin derularea unor acțiuni educaționale reușite. Îmbunătățirile obținute în aceste școli au determinat Comisia Europeană și Consiliul Europei să recomande școlile devenite „comunități de învățare” printre metodele de reducere a părăsirii timpurii a școlii și de îmbunătățire a rezultatelor la învățatură³.

---

¹ Toate informațiile prezentate aici provin din rezultatele proiectului INCLUD-ED.

² Aubert, A., Flecha, A., García, C., Flecha, R. și Racionero, S. (2008). *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Barcelona: Hipatia; Flecha, R. (2000). *Sharing Words: Theory and Practice of Dialogic Learning*. Lanham, M.D: Rowman și Littlefield.

³ Comunicarea Comisiei Europene (ianuarie 2011). *Combaterea părăsirii timpurii a școlii: o contribuție esențială la strategia Europa 2020*.

CUM FUNCȚIONEAZĂ REUNIUNILE LITERARE DIALOGICE?

RLD reprezintă o activitate de lectură dialogică bazată pe două principii: citirea unei **cărți din literatura clasică** (precum *Romeo și Julieta*, *Odiseea*, *Don Quijote*), urmată de **împărtășirea semnificațiilor, a interpretărilor și a reflecțiilor** în conformitate cu metodologia de învățare prin dialog.

RLD sunt organizate după cum urmează: înainte de reuniune, clasa alege o carte clasică din literatura universală și stabilește numărul de pagini care trebuie citite până la următoarea reuniune; apoi, fiecare participant citește textul acasă și selectează pasajul care i-a plăcut cel mai mult sau care i-a atras atenția, pentru a-l împărtăși în cadrul reuniunii. În timpul reuniunii, moderatorul dă cuvântul fiecărui participant, care citește pasajul cu voce tare și explică motivele pentru care l-a ales; apoi, moderatorul dă cuvântul altor participanți, pentru a discuta pe marginea pasajului respectiv. Procedura se repetă pentru fiecare pasaj, pe întreaga durată a reuniunii.

Reuniunile literare dialogice se desfășoară atât cu **copii**, cât și cu **membri ai familiilor acestora**, ca activitate de educație familială. Ele îmbunătățesc performanțele lingvistice și sporesc contactul direct al copiilor cu cultura regiunii, cu cultura clasică internațională și cu istoria, valorificând și experiențele proprii ale copiilor. RLD infirmă presupunerea că elevii și familiile cu statut socioeconomic precar nu pot manifesta interes față de literatura clasică, în cadrul lor putându-se întâlni elevi care citesc *Odiseea*, discută și reflectează la ideile din carte prin intermediul dialogului, îmbunătățindu-și totodată abilitățile de citire și rezultatele la învățătură în general.

În cadrul RLD utilizate ca activități de educație familială și comunitară, diverși adulți se reunesc pentru a citi și a dezbate cărți precum *Ulise* a lui Joyce și *Casa Bernardei Alba* de García Lorca. Familiile și membrii comunităților care participă la acest gen de activitate își îmbogățesc atât cunoștințele proprii, cât și pe cele ale copiilor lor. Acest lucru este posibil deoarece, în cadrul acestei activități, învățarea instrumentală are joacă un rol esențial și răspunde nevoilor și cerințelor participanților. Prin urmare, nivelul de educație al familiilor vizate sporește, iar interacțiunile din cadrul lor se transformă, ceea ce îmbunătățește totodată și rezultatele la învățătură ale școlărilor.

Programa de studiu a școlilor care organizează RLD este aceeași cu programa celorlalte școli, iar cadrele didactice trebuie să îndeplinească standardele stabilite de autorități. Reuniunile literare dialogice ajută la atingerea obiectivelor programei de studiu în ceea ce privește competențele de citire, literatura și istoria. La fel ca și alte AER, ele sunt concepute să contracareze negativul „efect Matei”, conform căruia li se oferă mai puțin persoanelor care se confruntă cu dificultăți mai mari, deoarece aduc excelența la îndemâna tuturor – în special un conținut de nivel înalt unor persoane mai defavorizate. Cadrele didactice beneficiază de formare inițială, în cadrul căreia se familiarizează cu toate bazele științifice ale acestei practici. Ele sunt cele care organizează RLD și hotărăsc când să recurgă la acestea. RLD pot constitui o activitate complementară, însă nu înlocuiesc alte activități, cum ar fi, de exemplu, prelegerile ținute de profesori. Tot cadrele didactice sunt responsabile și cu desfășurarea corectă a reuniunilor. Atunci când sunt utilizate ca măsură de

educație familială sau pentru extinderea timpului de învățare al elevilor, RLD pot fi moderate și de un voluntar.

În școlile în care se organizează RLD, deciziile privind sprijinul de care au nevoie elevii sunt luate în conformitate cu procedurile obișnuite, dar părinții, cadrele didactice, voluntarii și elevii sunt implicați în procese dialogice de evaluare și de agreare a programului de învățare. Atunci când un elev întâmpină dificultăți legate de citirea pasajelor sau de pregătirea contribuției sale la reuniune, i se acordă sprijin în cadrul școlii: elevii pot fi asistați de un cadru didactic sau de un coleg care se descurcă mai bine, atunci când se pregătesc pentru reuniune. De asemenea, se poate conveni cu membrii familiei ca aceștia să-i acorde ajutor copilului la pregătirea lecturii acasă. Pe lângă procedurile interne, cadrele didactice și școlile care organizează RLD utilizează instrumentele de evaluare standard (de exemplu, testele standardizate); RLD ar trebui să-i ajute pe toți elevii să treacă orice tip de teste, în special pe cele legate de competențele de citire și de scriere.

Organizarea RLD nu presupune costuri suplimentare nici pentru școli, nici pentru elevi, iar școlile nu beneficiază de finanțare suplimentară pentru organizarea lor. Întrucât RLD valorifică resurse deja disponibile în comunitatea educațională (familia, membrii comunității și elevii înșiși) pentru a îmbunătăți rezultatele la învățatură ale tuturor elevilor, ele constituie o acțiune educațională sustenabilă în timp.

NEVOI SATISFĂCUTE/DIFICULTĂȚI SOLUȚIONATE

- Prezența la ore și menținerea în sistemul de învățământ
- Reducerea problemelor de comportament
- Motivația de a învăța
- Bunăstarea emoțională a copiilor, manifestarea solidarității și a prieteniei
- Reușita școlară
- Conviețuirea într-un mediu multicultural
- Îmbunătățirea nivelului de educație al familiilor
- Relația elev-familie-școlară

NIVELUL INTERVENȚIEI

Reuniunile literare dialogice se adresează oricărei persoane care învață într-un centru școlar. Ele au fost concepute în Școala pentru adulți La Verneda – Sant Martí, o comunitate de învățare instituită acum mai bine de 35 de ani într-un cartier defavorizat al Barcelonei. În prezent, RLD sunt introduse în unități de învățământ de numeroase tipuri și niveluri, printre care creșe, grădinițe, școli primare și gimnaziale, licee și centre educaționale pentru adulți (învățare pe tot parcursul vieții și/sau educație de tip „a doua șansă”), ba chiar și în închisori. Școlile care organizează RLD pot fi publice, private, religioase, laice, situate în cartiere sărace, ale clasei de mijloc și ale clasei de sus. Deși se bucură de participarea tuturor tipurilor de elevi, RLD sunt deosebit de benefice pentru elevii defavorizați din punct de vedere socioeconomic, pentru cei din categorii minoritare și pentru cei cu dificultăți de învățare sau cu dizabilități intelectuale.

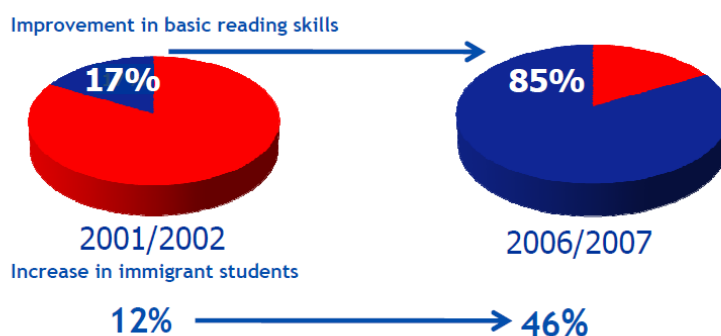
INTENSITATEA INTERVENȚIEI

Pe parcursul anului școlar se inițiază în mod constant reuniuni literare dialogice, la ele participând toți elevii din clasă, fără excepție. Înalta calitate a textelor și procesul interactiv de înțelegere și de interpretare îi ajută pe elevii cu competențe reduse de citire să se descurce mult mai bine la RLD decât în cadrul altor tipuri de activități de citire și scriere. Fiecare cadru didactic decide dacă dorește să organizeze reuniunile săptămânal, de două ori pe săptămână, lunar sau la oricare alt interval.

REZULTATE

Printre principalele realizări⁴ ale RLD se numără: 1) îmbunătățirea competențelor instrumentale ale elevilor în cadrul activităților legate de limbă; 2) implicarea comunității în procesul de învățământ și în viața școlii; 3) o mai bună conviețuire între elevi de origini diferite; 4) promovarea reflecției și a logicii. Aceste realizări sunt exemplificate prin descrieri de caz dintr-o școală specifică.

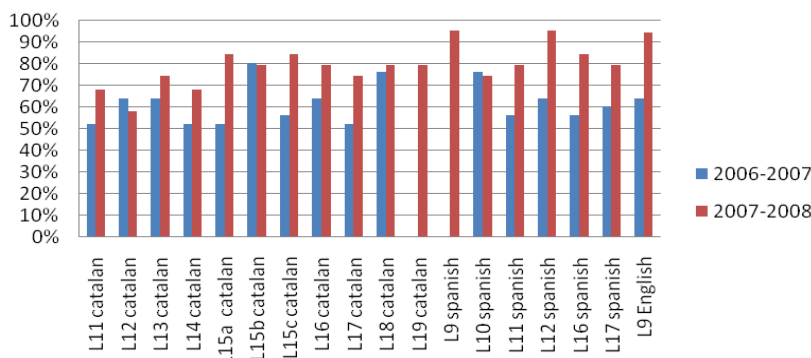
Școala „Mare de Déu de Montserrat” (Terrassa – Spania) este un caz exemplar care ilustrează îmbunătățirile realizate prin introducerea acțiunilor educaționale reușite (RLD și altele). Această comunitate de învățare este situată la periferia orașului Terrassa, unde există o mare concentrație de familii cu statut socioeconomic precar și cu o rată ridicată a șomajului și a sărăciei. Numeroși elevi provin din Maroc și din America Latină, iar unii sunt de etnie romă. Această școală a fost transformată în comunitate de învățare și a introdus AER în anul școlar 2001-2002. Reuniunile literare dialogice au loc cu elevii și cu membrii familiilor acestora. Rezultatele evaluărilor externe arată că procentajul elevilor care promovează examenul oficial de testare a **competențelor de citire** a crescut de la 17 % la 85 % în cinci ani (2001-2006). În același timp, numărul elevilor imigranți a continuat să crească, în 2011 aceștia reprezentând peste 70 % din populația totală a școlii.

Îmbunătățirea competențelor de citire de bază, în procente (în perioada 2001-2006). Sursa: proiectul INCLUD-ED.

⁴ Datele cantitative prezentate în cele ce urmează provin de la o școală care derulează mai multe acțiuni educaționale reușite, motiv pentru care nu se poate izola efectul individual al reuniunilor literare dialogice. Cu cât numărul acțiunilor educaționale reușite este mai mare, cu atât sunt mai semnificative îmbunătățirile realizate de școli.

Datele privind competențele lingvistice dobândite în anul școlar următor au indicat aceeași tendință de îmbunătățire:

Competențe lingvistice de bază (la clasa a doua). Sursa: proiectul INCLUD-ED.

Deși eșecul școlar este adesea corelat cu suprareprezentarea elevilor imigranți, cazul acestei școli demonstrează că reușita educațională nu depinde de componența etnică a clasei, ci de metodele utilizate. Acest caz ilustrează faptul că utilizarea unor strategii bazate pe cercetare și care s-au dovedit a fi de succes, cum ar fi RLD, poate fi decisivă pentru îmbunătățirea rezultatelor obținute de elevi.

În cadrul Școlii „Mare de Déu de Montserrat”, o RLD foarte populară este organizată de femei marocane. **Participarea activă a membrilor familiilor** și interesul lor față de educație **infirmă stereotipurile** legate de interesul migranților față de educație și de șansele lor de reușită în acest sens. Implicarea lor în cadrul RLD contribuie și la reușita educațională a copiilor atunci când **interacțiunile legate de lecturi** (atât din cadrul reuniunilor între copii, cât și din cele între adulți) sunt împărtășite acasă:

În timpul cinei discutăm despre cărțile pe care le-am citit la reuniune. Le povestesc copiilor și soțului unele dintre dezbaterile pe care le-am purtat în cadrul ei. Le povestesc și lucruri despre cărțile pe care le citim (Mamă marocană)⁵.

Lectura unor opere din literatura mondială stârnește în rândul participanților **reflecții și dezbateri profunde** pe teme universale și atemporale, cum ar fi iubirea, războiul sau prietenia, iar elevii fac conexiuni între povești și propriile vieți.

La reuniunile literare discutăm despre ce ni se întâmplă și facem legătura cu întâmplările din cărți. Am avut dezbateri foarte importante, cum ar fi despre fidelitate, iubire, dar și despre

⁵ De Botton, L., Girbes, S., Ruiz, L. și Tellado, I. (2014). Moroccan mothers' involvement in dialogic literary gatherings in a Catalan urban primary school: Increasing educative interactions and improving learning. *Improving Schools*, 17(3), 241-249. doi: 10.1177/1365480214556420. p. 246.

sentimente, mai ales cele „cool”, despre religii, prietenie, curaj, prudență... în fine, teme foarte importante. Am citit deja mai multe cărți, așa că acum începem să facem comparații între personajele dintr-o carte și cele din alte cărți. De exemplu, îl comparăm pe Ulise din Odiseea cu Don Quijote, din Don Quijote de La Mancha. Odată am discutat că... noi credeam că Don Quijote e mai curajos, iar alții credeau că Ulise e mai curajos. Până la urmă am ajuns la concluzia că cel mai curajos e cel care înfruntă lucrurile indiferent dacă sunt în imaginație sau în realitate. O altă comparație pe care am făcut-o a fost tot între Odiseea și Don Quijote și ne-am întrebat dacă cei doi aveau același scop, dacă amândoi făceau lucrurile din dragoste pentru o femeie. Și aceea a fost o dezbatere de care ne aducem aminte cu toții. (Fetiță în vârstă de 10 ani, participată la RLD)

Impactul acestor dezbateri nu se răsfrânge numai asupra învățării; ele duc și la o mai bună **convingere** și înțelegere între participanți, după cum arată următorul citat:

Reuniunile literare dialogice creează spații de dialog care înainte erau mult mai greu de promovat. Ele generează relații mai bune între tineri: aceștia pun întrebări despre cărți, despre punctele de vedere exprimate la reuniune, se amestecă cu alți colegi de clasă cu care nu interacționau înainte. Își privesc colegii de clasă în alt mod. Dar, mai mult decât atât, reuniunile le ajută pe rudele participante să înțeleagă mai bine ce se întâmplă la școală, ce se întâmplă printre elevi. (Profesor de liceu)⁶

Datorită rezultatelor pozitive, numărul școlilor care pun în aplicare RLD a crescut semnificativ față de anii 1990. În prezent, **se organizează reuniuni literare dialogice în peste 200 de școli din Europa și în peste 300 din America Latină.**

Răspândirea RLD în diverse școli și țări constituie un succes, dar totodată și o provocare și un risc pentru menținerea principiilor acestei AER. Mai concret, atunci când folosesc denumirea de RLD pentru activități asemănătoare, dar în care se utilizează alte cărți decât cele care aparțin literaturii clasice, școlile și profesioniștii din domeniu se abat de la metoda originală. Aceste activități ar trebui să poarte un nume diferit. În alte cazuri, cadrele didactice care nu sunt convinse inițial de importanța utilizării literaturii clasice își schimbă părerea atunci când observă tipurile de interacțiuni și rezultatele la învățătură obținute cu ajutorul acestor cărți în comparație cu altele.

REFERINȚE

De Botton, L., Girbes, S., Ruiz, L. și Tellado, I. (2014). Moroccan mothers' involvement in dialogic literary gatherings in a Catalan urban primary school: Increasing educative interactions

---

⁶ Serrano, M. și Mirceva, J. (2010). Dialogic imagination in literacy development. *Journal of Psychodidactics*, 15(2), 191-205. doi: <http://dx.doi.org/10.1387/RevPsicodidact.820>. p. 201.

and improving learning. *Improving Schools*, 17(3), 241-249. doi: 10.1177/1365480214556420. <http://imp.sagepub.com/content/17/3/241.abstract>

Flecha, R. (2015). *Successful Educational Action for Inclusion and Social Cohesion in Europe*. Springer Publishing Company. http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-11176-6_4

Flecha, R., García, R. și Gómez, A. (2013). Transferencia de tertulias literarias dialógicas a instituciones penitenciarias. *Revista De Educación*, 360, 140-161. doi: 10.4438/1988-592X-RE-2013-360-224. http://www.mecd.gob.es/revista-de-educacion/numeros-revista-educacion/numeros-anteriores/2013/re360/re360_08.html

García, R., Girbés, S. și Gómez, G. (2015). Promoting Children's Academic Performance and Social Inclusion in Marginalized Settings: Family and Community Participation in Interactive Groups and Dialogic Literary Gatherings. În L.D. Hill.; F. J. Levine. *World Education Research Yearbook 2015* (sub tipar). New York: Routledge.

Consortiul INCLUD-ED (2009). *Actions for success in schools in Europe*. Bruxelles: Comisia Europeană.

Pulido, C. și Zepa, B. (2010). La interpretación interactiva de los textos a través de las tertulias literarias dialógicas. *Signos*, 43(2), 295-309. Extras din <http://www.scielo.cl/pdf/signos/v43s2/a03.pdf>

Serrano, M. și Mirceva, J. (2010). Dialogic imagination in literacy development. *Journal of Psychodidactics*, 15(2), 191-205. doi: <http://dx.doi.org/10.1387/RevPsicodidact.820>. <http://www.ehu.es/ojs/index.php/psicodidactica/article/view/820>

Soler, M. (2004). Reading to Share: Accounting for others in dialogic literary gatherings. În M.-C. Bertau (Ed.), *Aspects of the Dialogic Self. International Cultural-Historical Human Sciences* (p. 157-183).

INFORMAȚII SUPLIMENTARE

Comunitățile de învățare – Tertulias Dialógicas (Instituto Natura). Videoclip despre reuniunile literare dialogice (în limba spaniolă): <https://www.youtube.com/watch?v=NfL5PfrJ9yY>

DATE DE CONTACT

CREA. Community of Researchers on Excellence for All.

E-mail: crea@ub.edu

Site web: <http://crea.ub.edu>